

MATRIKY VĚDECKÝCH HODNOSTÍ A JEJICH ZPRACOVÁNÍ V MASARYKOVĚ ÚSTAVU A ARCHIVU AV ČR

Marie Bahenská

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., se již několik let věnuje výzkumu zaměřenému na problematiku žen ve vědě. Toto téma bylo také zapracováno do výzkumného záměru pro období 2005–2011. Původní představa o naplnění tohoto výzkumu byla spojena s grantovým projektem, který se měl zabývat specifickými poměry v československé a české vědě ve 20. století a jehož cílem bylo vytvoření historicko-srovnávací studie o zastoupení a pracovních výsledcích (např. publikační činnost, členství a vedoucí funkce ve vědeckých společnostech, možnost vlastního výzkumu) žen a mužů ve vybraných vědních oborech s důrazem na situaci v Československé akademii věd. Výsledná analýza pak měla vyhodnotit podíl žen a mužů na vědecké práci, nalézt historické, případně další důvody, které do určitých oborů přiváděly více žen než mužů, a vymezit možnosti profesionálního růstu a budování vědecké kariéry pro ženy a muže. Projekt bohužel nezískal finanční podporu, zůstalo tedy u bádání v rámci institucionálního výzkumného záměru.

Projekt počítal mj. s využitím osobních pozůstalostí, které má MÚA AV ČR ve své péči. Z fondů významných představitelů československé a české vědy jmenujme např. Miladu Paulovou, Albínu Dratvovou, Ludmilu Sinkulovou, Alenu Lengerovou. Dalším zdrojem informací o působení žen ve vědě v širším časovém rámci jsou fondy předchůdců dnešní AV ČR, zejména osobní spisy členů Královské české společnosti nauk a České akademie věd a umění, mezi nimiž rovněž nacházíme ženská jména. Jedním z výstupů bádání se tedy mohou stát biograficky pojaté články nebo edice věnované ženám-vědkyním. Uvedme z nejnovějších či právě připravovaných do tisku studií o imunoložce a genetičce Aleně Lengerové nebo edici korespondence historičky a první české docentky Milady Paulové s kancléřem Přemyslem Šámalem.

Zároveň s těmito dílčími výstupy probíhá práce, která byla zahájena jako výše zmíněná součást bádání o ženských vědeckých kariérách. Jedná se o soubor záznamů, uložený na sekretariátu Vědecké rady AV ČR a nazvaný Obhajoby disertačních prací. V zápisech, které zaplňují 16 knih a zachycují období 1955–2001, je k dispozici nenahraditelný a zřejmě jedinečný materiál, týkající se udělování vědec-

kých hodností v ČSSR a ČR (od roku 1993), s důrazem na hodnosti udělené v rámci ČSAV (AV ČR). Díky vstřícnosti Mgr. Evy Žížkové, CSc., tajemnici Vědecké rady AV ČR, získal MÚA AV ČR příležitost do záznamů nahlédnout a navrhnout způsob jejich uchování. Oněch 16 knih s různě vyplňovanými údaji je totiž jediným souborným informačním zdrojem o průběhu a výsledku udílení vědeckých hodností CSc. a DrSc. Jednotlivé údaje pochopitelně obsahují věstníky ministerstva školství a ČSAV, případně osobní složky uchazečů v jejich mateřských institucích, avšak nenahraditelnost záznamů je dána právě jejich shromážděním na jediném místě.

Po zvážení všech možných řešení MÚA AV ČR přistoupil k nafocení všech stran materiálu a jejich uložení na digitální nosič. Tento první krok byl ovšem chápán jen jako „záchranný“ a měl zaručit zálohování pramene. Nejprve měly získané informace sloužit jako ideální zdroj pro téma ženy ve vědě. V plánu bylo na základě získaných údajů zhotovit databázi žen-kandidátek věd a žen-doktorek věd, která měla umožnit různé způsoby vyhledávání (podle zvolených kritérií). Na tomto místě je třeba objasnit, jaké informace v sešitech nalezneme a s jakými obtížemi odborného i legislativního rázu se jejich analyzování a zpracování pojí.

Záznamy jsou od počátku vedeny chronologicky. Pod tzv. běžným (pořadovým) číslem, které je každému z uchazečů přiřazeno, jsou uváděny osobní i profesní informace, jejichž hloubka se ovšem v průběhu zachycených let mění. Minimalistická verze, tj. údaje, které obsahují zápisy vždy, uvádí jméno, příjmení a tituly uchazeče, tzv. katalogové číslo (tj. číslo titulu CSc. nebo DrSc.), téma práce, datum a místo obhajoby, kdy a kým byl schválen titul a v jaké vědní oblasti. Většinou jsou zapsány také odkazy na příslušná čísla věstníků ministerstva školství a ČSAV, které o obhajobách informovaly. To vše se týká ČSAV, v případě udílení titulů vysokými školami obvykle nacházíme jen jména a témata prací a údaj, kdo tituly udělil (obvykle vědecká rada vysoké školy či univerzity). Je pravděpodobné, že po určité době vysoké školy dodávaly údaje na ČSAV souborně a do sešitů byly zapisovány teprve dodatečně. S postupujícími roky se k záznamům připojovala

čísla vědních oborů, data a místa narození a v důsledku politického vývoje po roce 1968 pak zprávy o odebrání titulů (s odkazem na soudní rozsudek).

Vzhledem k tak značné proměnlivosti údajů je zřejmé, že databáze musela být připravována velmi pečlivě. Pro základní přepis byla zvolena tabulka formátu Acces, v níž byly připraveny kolonky v maximalistické verzi; do nich jsou průběžně zapisována data, která k jednotlivým jménům máme k dispozici. Tabulka obsahuje údaje osobní i profesní: běžné a katalogové číslo, číslo knihy s časovým rozpětím, jméno, příjmení, tituly, rok a místo narození, pracoviště, povolání, datum a místo obhajoby, získaný titul, vědní oblast, číslo a název oboru, kdo a kdy schválil titul, číslo věstníků, číslo diplomu a datum jeho udělení, případně odebrání. Jako užitečné se ukázalo vytvoření prostoru pro různé poznámky připisované jen tužkou, přeškrtnané a leckdy bohužel nedostatečně čitelné (ať už z důvodu nepřehledného rukopisu, nebo stářím záznamu). Poměrně komplikované bylo dohledávání čísel oborů, jednoznačné však naopak byly vědní skupiny, v rámci kterých se hodnosti udělovaly. Protože bylo rozhodnuto nevyjímat ze záznamů jen jména ženská, ale přepisovat všechna, tabulka obsahuje kolonku pro označení žen, stejně jako pro zaměstnance ČSAV. Tím se v závěrečné etapě nabídnou více možnosti pro vyhledávací kritéria.

Vzhledem k výše uvedenému je logické, že je nutno respektovat ochranu osobních údajů. Přepsané záznamy proto nebudou k dispozici badatelské veřejnosti v plné šíři, ale bude zachováno utajení dat a míst narození, případně dalších osobních záznamů. Ostatní odborné informace uveřejnit lze, neboť se jedná o údaje dostupné i z jiných zdrojů. Obhajoby byly vyhlášovány ve věstnících, proto místa a data jejich konání nemusíme považovat za důvěrná.

V současné době probíhá fáze přepisu údajů, po jejím skončení budou upřesněna vyhledávací kritéria (prozatím se jako nejvhodnější jeví rok, obor, pohlaví, náležitost k ČSAV) a připravena databáze, z pochopitelných důvodů částečně anonymizovaná. Předpokládáme, že ve zkušební fázi bude k dispozici výhradně v badatelně MÚA AV ČR, její zveřejnění na webových stránkách je třeba velmi pečlivě zvážit a zabránit možnému zneužití údajů osobní povahy.

Cílem této rozsáhlé a náročné činnosti je vytvoření komfortního způsobu vyhledávání údajů o udělení vědeckých hodností v rámci ČSSR, respektive ČR.

PhDr. Marie Bahenská, Ph.D.

bahenska@mua.cas.cz

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Abstract

Register of scientific degrees and their processing at the Masaryk's institute and archives of the AS CR

Masaryk's Institute and Archives of AS CR devotes problems the position of women in the science several years. This project counted on using of personal funds (Mílada Paulová, Albína Dratvová, Alena Lengerová) and of funds of precursor's AS CR (the Royal Czech Society of Sciences, Czech Academy of Sciences and Arts). Results are studies and monographs dedicated women-scholars. The research wome-

n's career is the part of the incipient database. This database procees from files of Council for Sciences AS CR (Defences of dissertations 1955–2001). The files contain the vocational and personal data about aspirants to degrees CSc. and DrSc. Currently it's in motion conversion in the electronic form, The final aim is, to create the database, that makes possible searching for data about scientific degrees in CSSR and CR.